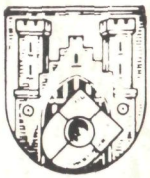
Batı Klasikleri

KHARMİDES

Eflâtun

BATI KLASİKLERİ

KHARMİDES

Eflâtun

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 883
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 151
Batı Klasikleri : 21

Kitabın adı
KHARMİDES
Yayın Kodu
98.34.Y.0002.519
ISBN 975.11.0097.6
Baskı yılı
1998
Baskı adedi
5.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
9.12.1994 tarih ve 7966 sayılı yazıları ile
dördüncü defa 5.000 adet basılmıştır.

Batı Klasikleri

KHARMİDES

Eflâtun

Çeviren
Prof. N. Şazi KÖSEMİHAL

İstanbul 1998

KHARMİDES

ÖNSÖZ

Platon'un eserleri:

İsadan önce 427 - 347 yılları arasında yaşıyan Platon'un elli yıla yakın bir yazıcılık hayatı vardır. Bu uzun zaman içinde yazdığı eserlerden 35 diyalogiyle bir cilt içinde toplanan mektupları günümüze kadar gelmiştir[1]. Platon'un eserlerini tarih sırasına göre düzenlemek işiyle öteden beri olduğu gibi bugün de hâlâ birçok bilginler uğraşmaktadır. Bu yolda çalışan bilginlerin kesin olmasa bile doğruya çok yakın bir sonuca vardıkları söylenebilir. Biz burada bu eserlerin tarih sırasını göstereceğiz değiliz. Yalnız şunu söyliyelim ki, Platon'un eserlerini kaba bir sınıflama ile en aşağı üç çağa ayırmak mümkündür:

1 — Gençlik
2 — Olgunluk
3 — İhtiyarlık

Platon, gençlik çağı eserlerinde henüz hocası Sokrates'in etkisinden kurtulmuş değildir. Onun için bu eserlere Sokratik dialoglar denir. Olgunluk çağı eserlerinde hocası Sokrates'in etkisinden tamamiyle kurtulduğu, kendi öz fikirlerini ileri sürdüğü görülür. İhtiyarlık eserlerine gelince; artık eski ateş, eski heyecan kalmamıştır. Bu eserlerinde zihnin tellerini son haddine kadar geren çok sağlam çok güçlü bir mantık dikkati çeker. İşte tercüme ettiğimiz "Kharmides" adlı eser Platon'un gençlik çağına bağlı Sokratik eserlerden biridir.

---

[1] Bugün elimizde bulunan metinlerin en eskileri IX uncu yüzyılın sonlarından kalmadır.

Kharmides'te kişiler:

Platon bu eserinde; Sokrates, Khairephon, Kharmides ve Kritias arasında geçen bir konuşmayı bize Sokrates'in ağzından dinletmektedir. Başka bir deyimle eser hikâye tarzında yazılmıştır. Bu dört kişiden Khairephon tartışmaya karışmaz. Sadece, eserin başında Sokrates'le bir iki lâf eder. Ama bu kısa konuşma bile ne yaratılışta bir adam olduğunu ne heyecanlı bir mizaca sahip bulunduğunu göstermeye yeter. Zaten Platon birçok eserlerinde Khairephon'u bize daima, Sokrates'in en gayretli, en heyecanlı bir öğrencisi olarak tanıtır.

Platon'un dayısı Kharmides'e gelince: bu tartışmada henüz 14 yaşlarında bir delikanlıdır. Güzelliğine bütün Atina hayran olduğu gibi felsefeye ve şiire olan istidadı da herkesçe kabul edilmiş görünüyor. Daha sonraları Kharmides, vasisi ve amca oğlu Kritias'ın Aristokratlar partisine girmiş İ. Ö. 403 yılında iç savaşlar sırasında ölmüştür.

Bu eserde Kharmides'ten sonra Sokrates ile tartışmaya tutuşanlardan biri de Kritias'tır. Bilindiği gibi Kritias, Pelopones savaşlarından sonra Otuzların başına geçmiştir. Sadece devlet adamı olarak değil birçok tragedya ve elejiyalar yazan bir şair olarak da tanınır. Kritias da Platon'un akrabasıdır. Platon'un annesiyle kardeş çocuğu olur.

Tartışma konusu:

Kharmides diyalogunda, tartışma konusu eski Greklerin "sofrosine" dedikleri erdem[1] dir. Fransızlar bu terimi "sagesse" diye çevirirler. Ama Grekçe uzmanlarına göre "sagesse" terimi "sofrosine" yi tam anlamiyle karşılıyamaz. Bizimkiler eskiden "sofrosine" ye karşılık "hikmet" terimini kullanıyorlardı; bugün ise "bilgelik" terimini kullanmaktayız. Platon zamanında "sofron" aklı başında, olgun, ölçülü bir adam anlamına geldiği gibi

[1] Erdem, faziletkarşılığı olarak kullanılıyor.

erdemin en yüksek mertebesine yükselmiş bir insan anlamına da gelebilirmiş. Kısası "sofrosine" aklı başında insandan başlıyarak en yüksek erdeme erişmiş insana kadar hepsini içine alan çok geniş anlamlı bir terimdir. İşte eserde "sofrosine" üzerine edilen tartışmayı, özellikle Kharmides'in sofrosine üzerine ilk tanımlarını iyice kavramak için bu terimin bildirdiği geniş anlamı daima gözönünde bulundurmak gerekir.

Eserin özeti:

Eserin başında Sokrates, Potideia'da yerleşen ordudan nasıl Atina'ya geldiğini, epeydir buralardan uzak kaldığı için de eş dostla görüşmek üzere orada bulunan idman evine (Palaistra) nasıl girdiğini, kimlerle karşılaştığını anlatır. Böylece tartışmanın cereyan ettiği yeri gözümüzün önünde canlandırmaya çalışır. Gerçekten bu idman evinde Khairephon ve Kritias'tan başka adları bildirilmiyen daha birçok kimseler vardır. Biraz sonra maddi mânevi güzelliğiyle bütün Atinalıları büyüleyen Kharmides de birçok arkadaşlariyle birlikte içeri girer. Artık diyalogumuz'un kişileri toplanmıştır. İlkin tartışma Sokrates ile o sırada henüz on dört yaşlarında bulunan Kharmides arasında başlar. Sokrates, Kharmides'e: "Bak Kharmides, amca oğlun Kritias senin için: o, akranları arasında sadece güzelliği ile değil bilgeliği ile de kendini göstermiştir." diyor. "Eh gerçekten bilgeysen elbette bilgeliğin de ne olduğunu bileceksin, bize şunu bir anlatıver bakalım" der.

Kharmides biraz düşündükten sonra bilgeliği şöyle tanımlar: "Bilgelik her şeyi ölçüyle, sakinlikle yapmaktır."

Sokrates birçok hallerde hızlı ve çevik hareketlerin ağır ve sakin hareketlerden daha güzel olabiliceğini örnekler vererek çürütmeye çalışır.

Bunun üzerine Kharmides tanımını değiştirir, şu şekle sokar: "Bilgelik insana utanmayı öğretir, insanda utanma duygusunu uyandırır. Onun için bilgelik edepten başka bir şey değildir."

Sokrates bu tanımı da şöyle cevaplandırır: "Bilgelik daima güzel ve iyi olan bir şeydir. Halbuki Homeros "Edep yoksul insan için kötü bir dosttur." diyor. Peki şimdi senin bu tanımın kabul edilecek olursa bilgeliğin bazan kötü olabileceği de kabul edilmiş olmaz mı?"

O sırada Kharmides birden bire, birinden - daha doğrusu Kritias'tan - işittiği bir tanımı hatırlıyarak: "Bilgelik herkesin kendine ait işleri görmesidir" der.

Sokrates bu tanımı büsbütün anlamsız bulur ve şunları söyler, "Bu tanım kabul edilirse başkalarının işiyle uğraşanları bilge saymamak gerekir ki, bundan daha saçma, bundan daha anlamsız bir şey tasarlanamaz. Sakın bunu sana bir budala söylemiş olmasın?"

Bu sırada Kritias artık kendini tutamaz tartışmaya karışır Kharmides'in yerine kendisinin bu tanımı savunacağını söyler. Gerçekten birtakım kelime oyunları yaparak "İş görme" ile "İş yapma" nın aynı şey olmadığını, "İş görmenin" daima iyi, "İş yapma" nın yani imalin de bazan iyi bazan kötü olabileceğini anlatmaya çalışır. Ama işin içinden çıkamayınca bu tanımdan vazgeçerek "Bilgelik kendinin ne olduğunu bilmektir" diye bir yenisini ileri sürer.

Sokrates bu şekilde tanımlanan bilgeliğin konusunu anlamak için Kritias'a şunları sorar: "Bilgelik herhangi bir şeyi bilmekse muhakkak ki, bir bilimdir. Öyleyse bilgeliğin de, her bilim gibi kendine has bir konusu olmalıdır, işte Kritias bilgelik denen bu bilimin konusu nedir bunu anlamak istiyorum."

Kritias, Sokrates'in bu sorusunu şöyle cevaplandırır: "Sokrates, gerçekten diğer bilimlerin kendilerinden ayrı konuları vardır. Ama bilgelik bunlardan büsbütün başkadır, çünkü: "Bilgelik hem kendi kendinin hem öbür bilimlerin hem de bilgisizliğin bilimidir."

Sokrates bu tanımı görüme işidime ve daha başka örneklere uygulayarak böyle bir tanımın neden tasarlanamıyacağını göstermeye çalışır. Bütün bu örnekler karşısında Kritias da anlamsız bir şey söylediğini an-

lar ama, orada bulunanların önünde küçük düşmemek için işi ağız kalabalığına vurur. Sokrates de tartışmayı yürütmek amaciyle "Pekâlâ Kritias, gerçekten böyle bir bilim var mı, yok mu, bunu ileride gözden geçiririz. Şimdilik diyelim ki, böyle bir bilimler bilimi vardır" dedikten sonra tartışmayı şu yolda yürütür. "Peki ama böyle bir bilimin bize ne gibi bir yararı dokunabilir, bunu anlıyamıyorum. Gerçekten böyle bir bilim bize, neyi bildiğimizi neyi bilmediğimizi değil de, sadece bilip bilmediğimizi öğretebilecek; sonra başkalarının neleri bildiğini, neleri bilmediğini öğretmeye de güclü olmıyacak; kısası bizim için çok yararlı olacak bu türlü bilgileri bilimlerin bilimi olan bilgelik değil de, ancak özel bilimler sağlıyabilecek. Yalnız şu var ki: özel bilimler bu türlü bilgileri sağlar ama hiçbir zaman mutluluğumuzu sağlıyamaz. Bizi mutlu kılabilecek bir tek bilim vardır. O da: "İyi ve kötünün bilimidir." Ama aksiliğe bak ki, bu iyi ve kötünün bilimine de artık bilgelik diyemiyeceğiz. Çünkü bilgeliği deminden beri "kendi kendinin ve diğer bilimlerin bilimi" diye tanımlamamış mıydın?"

Böylece Kharmides diyalogunda bilgelik üzerine ileri sürülen dört tanımdan hiçbirinin ne Sokrates'i ne de dinleyenleri doyurmadığını görüyoruz. Bu durum karşısında Sokrates her zamanki alçak gönüllülüğiyle, kusurun kendisinde olduğunu çünkü tartışmayı ve araştırmayı iyi idare edemediğini söyler. Ama herkes gibi Kharmides de bu sözlere inanmaz. Gene de bilgeliğin ne olduğunu, ancak Sokrates'ten öğrenebileceği kanisındadır. Sokrates'ten ders almak ister. Sokrates de bu işi memnunlukla üzerine alır.

Görülüyor ki, diyalogumuzda bilgeliğin ne olduğu değil de daha çok bilgeliğin neler olamıyacağı araştırılmıştır. Bundan ötürü Kharmides diyalogunda da, Lakhes ve Lysias'ta olduğu gibi tartışma konusu ortada bırakılmış, bir sonuca bağlanmamıştır.

Nurettin Şazi Kösemihal

SOKRATES, KHAİREPHON, KRİTİAS, KHARMİDES

153 a **SOKRATES.** — Dün akşam Poteidaia'daki ordugâhımızdan dönmüştüm. Epeydir buralardan uzak kaldığım için, içimde sık sık gittiğim yerleri görmek isteği uyandı. Böylece Basile kutlağının[1] karşısındaki Taureas'ın palaistrasına[2] girdim. Epey kalabalıktı. Bunlar arasında geleceğimi ummıyan dostlardan başka yabancılar da vardı. Daha beni uzaktan görünce selâmlamaya başladılar. Ama zirzopluktan hiç kurtulamıyan Khairephon kalabalığın arasından fırladı, b bana doğru koşarak: "Sokrates, savaştan nasıl oldu da canını kurtarabildin" diye elime sarıldı. Gerçekten buraya gelmeden önce Poteidaia da savaşa girişilmişti ama Atinaya haberler daha yeni gelmeye başlamıştı.

— "İşte gördüğün gibi" dedim.

— "Burada, döğüşün pek çetin olduğu birc çok dostlarımızın da vurulduğu söyleniyor."

— "Bu söylentiler pek asılsız değil." dedim.

---

1 Sanctuaire karşılığıdır.

2 Eski Yunanlılarda idman yeri.

Çeviren

— "Sen orada mıydın?"

— Evet."

— "Öyleyse otur da anlat bunları bize; çünkü, işin aslı esası nedir bilmiyoruz."

Bunları söylerken, beni Kallaiskhros oğlu Kritias'ın yanına götürdü. Kritiasla etrafındakileri selâmlıyarak oturdum, sonra ordu hakkında
d bildiklerimi anlattım, sağdan soldan sorulanlara cevaplar yetiştirdim. Savaş hakkında konuşulacak bir şey kalmayınca, bu sefer ben onlara Atina'da olup bitenleri sormaya başladım: "Felsefe ne âlemde? Gençler arasında bilgisiyle güzelliğiyle ya da her ikisiyle kendilerini gösterenler yok mu?"
154 a diye... O sırada, başını kapıya çeviren Kritias birkaç delikanlının tartışarak içeri girdiğini arkadan da başka bir kalabalığın geldiğini gördü: "Güzellik hakkında hemen şimdi fikir edineceksin galiba Sokrates, dedi; çünkü bu gördüğün delikanlılar bugün gözde olan güzelin habercileri, hayranlarıdır, kendisi de uzakta değildir sanırım, neredeyse görünür."

Ona "kimdir, kimin nesidir" diye sordum.

b — "Tanırsın elbette, ama sen buradan ayrıldığın zaman henüz çocuktu, Glaukon amcanın oğlu Kharmides" dedi.

— "Tanımaz mıyım hiç, dedim; çok zarif bir çocuktu, bugün herhalde yetişmiş bir delikanlı olacak."

— "Endamını, edasını hemen şimdi görür anlarsın" dedi.

Tam bu sözleri söylerken Kharmides içeri girdi.

—"Azizim bu işlerde bana inan olmaz; çünkü elimde güzelleri ölçüye vuracak bir şey yok... Çiçeği burnunda bütün delikanlılar hoşuma gider. Ama bu sefer bu delikanlının endamı güzelliği beni fena halde sarstı. O girince etrafı saran heyecandan sarsıntıdan herkesin ona tutkun olduğu anlaşılıyordu. Arkadan gelenler arasında da birçok tutkunlar vardı. Haydi bizim gibi yaşını başını almış adamları sarmasında şaşılacak bir şey yok diyelim, ama çocuklara baktım, en küçüğüne kadar hepsinin gözü onda, onu bir heykele bakar gibi seyre dalmışlardı.

O sırada Khairephon:

"Delikanlı nasıl yüzü güzel değil mi?" dedi.

— "Çok güzel" dedim.

— "Bir de soyunsun da bak o zaman gör, endamının güzelliği karşısında acaba yüzüne bakar mısın."

Herkes Khairephon'a hak verdi:

"Herakles hakkı için, onda küçücük bir şey daha varsa artık böyle bir adamla kimseler boy ölçüşemez" dedim.

Kritias "nedir o" dedi.

— "Ruh güzelliği azizim Kritias, sizin aileden olduğu için ondan bu da beklenir." Dedim.

— "Bu bakımdan da, bir diyecek yok."

— "Peki, vücudunun güzelliğini seyre dalmadan önce neden ruhunu soymaya girişmiyelim? O, bu yaşta elbette tartışabilir."

155 a Kritias: "Elbette dedi, felsefeyi seviyor, kendilerinin, arkadaşlarının söylediklerine bakılırsa şiire de istidatlıymış."

— "İşte azizim Kritias, bu miras size atanız Solondan gelme. Çağır şu delikanlıyı da yakından görelim. Daha da küçük olsa gene senin önünde onunla böyle bir tartışma uygunsuz düşmez; çünkü sen onun hem vasisi hem de amca oğlusun."

— "Doğru çağırtalım" dedi.

Kölesine:

b — "Oğlum, git Kharmides'i bul; bana ağrılarından dert yanmıştı. Kendisini bir hekime göstereceğimi söyle."

Sonra bana dönerek dedi ki:

"Gerçekten biraz önce, sabahleyin baş ağrısiyle uyandığını söylemişti. Ona baş ağrısına bir ilâç biliyormuş gibi davranmaz mısın?"

— "Olur, hele bir gelsin, dedim."

— "Gelecek" dedi.

c Gerçekten geldi, ama bu geliş pek eğlenceli bir sahneye sebeboldu. Oturanların hepsi de delikanlıyı yanlarına almak için var gücleriyle yanındakileri itmeye, yer açmaya koyuldular. öyle ki sıranın bir ucunda oturan ayağa kalkmaya mecbur oldu, öteki ucundaki de yere yuvarlandı. Kharmides, benimle Kritias'ın arasına oturdu. O anda azizim kendimi fena hissetmeye başladım, onunla rahatça konuşacağımı umuyordum ama, artık kendime güvenim kalmadı. Kritias,

d "işte ilâcı bilen" diye beni gösterince, bana doğru

döndü, öyle bir bakış baktı ki anlatamam, sonra da benimle konuşmaya hazırlandı; orada bulunanlar etrafımızı çepeçevre sarmışlardı, tam o sırada, benim asîl dostum, mantosunun aralığından endamını görmiyeyim mi! yandım, aklım başımdan gitti, o zaman Kydias'ın aşk konusunda büyük bir usta olduğuna inandım, bir dostuna güzel delikanlılar için şöyle demiş:

"Aslanla karşılaşan bir geyik durumuna düşmekten sakın. Seni yakaladığı gibi yem yapar."

İşte o anda ben de böyle yırtıcı bir hayvan pençesine düşmüştüm sanki.

Baş ağrısı için bir ilâç bilip bilmediğimi sorunca güçlükle "biliyorum" diyebildim.

Bana "bu ilâç nedir?" diye sordu.

"Bir ot dedim, ama ilâcı alırken bir de efsun [1] gerek. İlâç alınırken efsunlanırsa hastalığın geçeceğini ama efsunlanmazsa bu otun yalnız başına hiçbir etkisi olmıyacağını söyledim.

— "Öyleyse efsunun ne olduğunu söyle de 156
yazayım" dedi.

— "Zorla mı, yoksa gönül rızasiyle mi?" dedim.

Gülerek:

— "Elbette gönül rızasiyle Sokrates" dedi.

— "Peki ama, adımı nereden biliyorsun?" dedim.

---

[1] Incantation karşılığıdır. Burada "efsun" u sihirli söz karşılığı olarak aldık. Efsun yerine "okuyup üflemek" te kullanılabilirdi, "efsunu kısa olduğu için seçtik. Çeviren

— "Bilmemek ayıp doğrusu; benim çağımda olanların hepsi seni tanır, sonra iyice hatırlıyorum ben çocukken sık sık Kritias'a gelirdin."

— "Eh, öyleyse ben de sana efsun üzerine bütün bildiklerimi anlatacağım: ama deminden
b beri ondaki gücü nasıl anlatacağımı bir türlü kestiremiyorum. Gerçekten Kharmides bunda öyle bir güç var ki nasıl anlatayım, sadece başı iyi etmekle kalmaz... Belki bilirsin gözü ağrıyan bir hasta iyi bir hekime başvurdu mu, "sadece göz tedavi edilemez, gözleri iyileştirmek için başın da tedavi edilmesi gerekir" der; bunun gibi bedenden ayrı sadece başın tedavisini istemek de
c saçmadır. Beden tedavi edilirken, parçası da tedavi edilmiş olur. Onların böyle bir doktrine bağlı olduklarını bütün bunların da gerçeğe uyduğunu bilirsin elbet?"

— "Bilirim" dedi.

— "Onları haklı bulmuyor musun? Dayandıkları temel doğru değil mi?"

— "Çok doğru" dedi.

d Sözlerimi doğru bulunca biraz cesaret aldım, yavaş yavaş kendime geldim, yeniden ateşlendim, dedim ki:

— "İşte Kharmides, efsun da böyle bir temele dayanıyor. Ben bunu orada, orduda Trakyalı bir hekimden öğrendim. İnsanları ölümsüz kıldığı söylenen Zalmoksis'in yetiştirmesiymiş. Bu Trakyalı bana Yunan hekimlerinin yukarda söylediğim doktrini kabul etmekte haklı olduklarını söyledikten sonra demişti ki:

Bir Tanrı olan kıralımız Zalmoksis nasıl
gözler baştan ayrı olarak, baş da bedenden ayrı
olarak tedavi edilemezse, beden de ruhtan ayrı
olarak tedavi edilemez. Yunanlı hekimler bazı
hastalıkları iyileştiremiyorlar, çünkü tedavi edil-
mesi gereken bütünün ne olduğunu bilmiyor;
bütün hasta oldukça, parça nasıl iyi olur? Be-
dene, bütüniyle ele alınan insana, her türlü iyilik
ve kötülük ruhtan gelir, gözlere bütün kötülük- 157 a
lerin baştan gelmesi gibi. Öyleyse başın ve bü-
tün bedenin sağlığı isteniyorsa her şeyden önce
fenalığın kaynağı olan ruhu tedavi etmek gerekir.
Ruh efsunla düzelir, efsun da ruhta bilgeliği [1]
doğuran güzel sözlerdir. Ruh bir kere bilgeliğe
erişti mi artık başın olsun, bedenin olsun, sağlığı
kolaylaşır."

Bana ilâcı ve onunla birlikte söylenecek b
efsunu öğretirken de: Kim olursa olsun "Ruhunu
efsunla tedaviye müsaade etmedikçe, hiç kimse-
nin başını sadece bu ilâçla tedaviye kalkışmıya-
caksın, bugün herkes ruhla bedeni ayrı ayrı
tedavi etmek gibi yanlış bir yola saplanmış bulu-
nuyor" demişti. Sonra da ne kadar zengin, ne c
kadar asîl, ne kadar güzel olursa olsun, kimseye
boyun eğmememi, hiçbir zaman bu kuralın dışına
çıkmamamı sıkı sıkıya tenbih etmişti. Kendisine
söz verdim, sözümü tutmalıyım, tutacağım da.
Onun için bu yabancının tenbihlerini yerine getir-
meliyim, ancak ruhunu efsunlamama müsaade

[1] Sagesse karşılığıdır.

ettikten sonra sana, başına iyi gelecek bu ilâcı verebilirim, başka türlüsü elimden gelmez azizim Kharmides."

Bu sırada Kritias söze karışarak: "Gerçekten baş ağrısının tedavisi ruhunun, düzelmesine bağlı ise, bu Kharmides için ne bulunmaz bir
d nimet! Sana haber vereyim ki Kharmides akranları arasında sadece güzelliğiyle değil senin efsunla kazandıracağın o şeyle de... bilgelik [1] demek istemiyor musun, işte onunla da kendini göstermiştir."

— "Evet bilgelik demek istiyordum" dedim.

— "Bil ki, Kharmides bugünkü delikanlıların en bilgesidir, buna kimsenin bir diyeceği yoktur, her şeyde olduğu gibi, akranları arasında bu tarafiyle de üstünlüğünü göstermiştir."

— "Kharmides, senin herkesten üstün ol-
e man pek tabiîdir, dedim. Çünkü burada, senin ana ve baba soyun kadar evlâtlarına miras olarak bu derece üstün bir güzellik ve bu derece üstün bir kabiliyet bıraktığını söyliyecek bir kimse göremiyorum. Dropides'in oğlu Kritias'tan gelen baba soyunun güzellik, erdem [2] kısaca Tanrı vergisi dediğimiz mutluluklar bakımından; Anakreon, Solon ve daha başka şairler tarafından nasıl gök-
158 a lere çıkarıldığını biliyoruz. Ana tarafın da öyle. Pers kıralının yanında ve daha başka memleket-

---

1 Hikmet, sagesse.

2 Fazilet.

lerde elçilik eden dayın Pyrilampes Yunanistanın en büyük ve en güzel adamı olarak tanınır. Kısası ana soyun da baba soyundan aşağı kalmaz. Böyle bir soydan geldiğine göre elbette sen de her bakımdan üstün olacaksın. Glaukon'un aziz b oğlu, güzelliğinin görünen tarafına bakılıraa atalarından hiç de aşağı kalmadığını söyliyebilirim. Kritias'ın dediği gibi bilgelik ve diğer erdemler bakımından da böyle isen annen seni Tanrının mutlu bir kulu olarak dünyaya getirmiş demektir.

Bak sana sorunu anlatayım. Kritias'ın dediği gibi gerçekten bilgelik sende varsa, yeter derecede bilge isen ne Zalmoksis'in ne de Hyperboreoi milletine mensup Abaris'in efsunlarına e lüzum kalır, baş ağrısı ilâcını hemen sana verebilirim; ama bu yönden bir noksanın varsa ilâçtan önce efsun lâzım. Şimdi söyle bakalım, Kritias'ın dediği gibi gerçekten yeter derecede bilgeliğe sahip misin, değil misin?"

Kharmides kızardı; bu hal onu büsbütün güzelleştirmişti; zaten bu yaştakilere mahcupluk ne de yakışır. Sonra asîl bir eda ile bu soruya derhal evet demenin de, hayır demenin de güç olacağını söyledi.

— "Ne de olsa bir insanın kendi kendini d kötülemesi doğru değildir, ama gene de kendim için bilge değilim dersem, bu sefer benim için bilge diyen Kritias'la başkalarının sözlerini yalanlamış olurum. Yok, evet diyerek kendi kendimi översem bu sefer de sözlerim, belki dinliyenlerin

sinirlerine dokunur. Kısası ne söyliyeceğimi bir türlü kestiremiyorum."

— "Kharmides doğru söylüyorsun dedim.
e Haydi öyleyse sorduğum şey bakalım sende var mı, yok mu beraber araştıralım. Böylece sen istemediğin şeyleri söylemekten kurtulursun, ben de hekimlik ödevimi körükörüne yapmış olmam. İstersen bunu seninle beraber araştırmaya hazırım, istemezsen de seni rahatsız etmem."

— "Dünyada benim için bundan daha hoş birşey olamaz; iş buna kaldıysa, ne duruyorsun araştırmayı dilediğin gibi yürüt" dedi.

— "Bence bu araştırmayı şöyle yürütmek doğru olur, dedim. Bilge isen elbette onun hak-
159 a kında bir fikrin olacak. Gerçekten bilgelik içine yerleşmişse sende ister istemez birtakım duygular doğuracaktır, bu duygular da onun ne olduğu hakkında elbette sana bir fikir verecektir, özü nedir bileceksin, değil mi?"

— "Öyle" dedi.

— "Eh mademki Yunanca biliyorsun bilgelik hakkındaki fikrini bize olduğu gibi anlatmaz mısın?" dedim.

— "Anlatmaya çalışırım" dedi.

— "Öyleyse, bunun gerçekten sende bulunup bulunmadığını iyice anlamamız için bize bilgeliğin ne olduğunu bir anlat bakalım."

b Önce biraz durakladı, ne söyliyeceğini kestiremedi, sonunda "bilgelik her şeyi ölçüyle[1]

[1] Modération karşılığıdır.

yavaşlıkla (sakinlikle), ağırbaşlılıkla[1] yapmaktır, sokaklarda yürürken, konuşurken ve diğer bütün hareketlerde böyle davranmaktır. Kısası bence, sorduğun şey bir çeşit yavaşlıktır (ağırbaşlılık)" dedi.

— "Belki doğru, dedim. Gerçekten Kharmides, çokluk yavaş (ağırbaşlı) insanlara bilge denir. Ama bakalım bu söz doğru mu? Söyle bakalım:

Sence bilgelik güzel bir şey midir?"

— "Elbette."

— "Peki okulda, harfleri hızlı yazmak mı yoksa ağır yazmak mı daha güzeldir?

— "Hızlı yazmak."

— "Okumada hangisi daha güzeldir?"

— "Hızlılık."

— "Bunun gibi kitara çalmada hız yavaşlıktan, güreşte de çeviklik, ağırlıktan daha çok beğenilmez mi?"

— "Şüphesiz."

— "Yumruk dövüşü, pankreas için de böyle değil midir?"

— "Öyledir."

— "Koşuda, atlamada bütün beden hareketlerinde çevik ve hızlı hareketler güzel; ağır ve yavaş hareketler de çirkin değil midir?

— "Şüphesiz."

[1] Calme karşılığıdır.

— "Görülüyor ki hiç olmazsa beden için, ağır hareketler değil de hızlı ve çevik hareketler güzel sayılıyor."

— "Evet."

— "Peki bilgelik için güzel dememiş miydik."

— "Evet."

— "Bilgelik güzel bir şey olduğuna göre, hiç olmazsa beden işlerinde olsun ağır olan şeylerde değil de hızlı olan şeylerde bilgelik vardır."

— "Öyle görünüyor, dedi."

— "Peki şimdi söyle bakalım dedim, bir şeyi kolay öğrenmek mi, yoksa güç öğrenmek mi güzeldir?"

— "Kolay öğrenmek."

— "Peki ama, kolay öğrenmek hızlı öğrenmek demek; güç öğrenmek de ağır ve yavaş öğrenmek demek değil midir?"

— "Evet."

— "Birine bir şeyi hızlı ve çabucak öğretmek yavaş yavaş ve ağır ağır öğretmekten daha güzel değil midir?"

— "Elbette."

— "Ya bir şeyi hatırlatmak veya hatırda tutmak istesek yavaşlık, ağırlık mı yoksa hızlılık çabukluk mu daha güzeldir?"

160 a — "Hızlılık, çabukluk."

— "Zihin açıklığı da ağırlıktan ziyade çabukluğa dayanmaz mı?"

— "Öyle, dedi."

— "Bunun gibi, yazı öğretmeninin, kitara öğretmeninin yanında veya herhangi başka bir yerde söylenilenleri anlamak gerekince en güzel şey ağır değil de mümkün olduğu kadar çabuk kavramak değil mi?"

— "Elbette."

— "Daha ileri gidelim, zihin işlerinde ağır b
olan, güçlükle karara varan, sonuç çıkaran değil de kolaylıkla çarçabuk işini gören övülmeye lâyıktır sanırım."

— "Öyle, dedi."

— "Görülüyor ki Kharmides, dedim; ister ruhla, ister bedenle ilgili şeylerde olsun hız ve çabukluk hep ağırlık ve yavaşlıktan daha güzel sayılıyor."

— "Öyle görülüyor, dedi."

— "Öyleyse bilgelik yavaşlık olamaz, bilgece bir hayat da "yavaş" bir hayat değildir. Çünkü, yürüttüğümüz muhakemeye göre bilge bir hayatın, güzel olması gerekir. Gerçekten ruha bedene ait hareketlerde, yavaş hareketlerin, hızlı ve kuvvetli hareketlerden hiçbir zaman - daha e
doğrusu hemen hemen hiçbir zaman - daha güzel olduğunu görmedik.

Aziz dostum daha iyi koşullar altında yavaş hareketlerin de çoğu zaman çabuk, hızlı hareketler kadar güzel olabileceğini kabul etsek bile, gene de bilgelik çabuk ve hızlıdan üstün tutularak sakinliktir denemez. Yürümede, konuşmada veya herhangi başka bir şeyde sakin bir hayat hareketli bir hayattan daha bilge olamaz, d

çünkü konuşmamızın başında bilgeliğin güzel bir şey olduğunu kabul ettikten sonra çabukluğun da güzellik bakımından ağırlıktan daha aşağı olmadığını gördük."

— "Bence söylediklerin doğru Sokrates," dedi.

— "Kharmides şimdi kendini çok dikkatle bir daha yoklamalısın; böylece bilgeliğin sende uyandırdığı duyguyu kavrayıp da özünün ne olduğunu iyice anladıktan ve üzerinde iyice düşündükten sonra bunun ne olduğunu bize açıkça, çekinmeden söylersin."

Bir an durdu, kendini erkekçe bir dikkatle yokladıktan sonra "bence bilgelik insana utanmayı öğretir, insanda utanma duygusunu uyandırır, onun için bilgelik edepten başka bir şey değildir."

— "Peki dedim, demin benimle birlik olarak bilgelik güzel bir şeydir dememiş miydin?"

— "Evet" dedi.

— "Bilge insanlar hem bilgedirler, hem de iyidirler, değil mi?"

— "Evet."

— "İyilik doğurmıyan şeye iyi denebilir mi?"

— "Elbette denemez."

— "Öyleyse bilgelik sadece güzel bir şey değil iyi bir şey de."

— "Öyle."

— "Peki ama, Homeros'un: "Edep yoksul

insan için kötü bir dosttur." sözü sence doğru 161 a
değil mi?"

— "Doğru."

— "Öyleyse edep hem iyi hem de kötü bir şey oluyor demektir."

— "Öyle görünüyor."

— "Oysa, bilgelik iyi bir şeydir, kimde bulunursa onu hep iyi kılar, hiçbir zaman kötü kılmaz."

— "Doğru söze ne denir?"

— "Öyleyse bilgelik edep olamaz. Çünkü bilgelik daima iyi bir şeydir, edep ise iyi olduğu b
kadar kötü de olabilir."

— "Bence söylediklerin çok doğru Sokrates. Ama şimdi sana bilgeliğin başka bir tanımını yapacağım, bakalım nasıl bulacaksın. Gerçekten birinin: **"bilgelik herkesin kendine ait işleri görmesidir"** dediğini hatırlıyorum. Bak bakalım bu sözü söyliyen haklı mı?"

— "Çapkın seni, sen bunu ya Kritias'tan ya başka bir usta adamdan öğrendin" dedim.

Kritias: "Her halde benden değil, bir başkasından öğrenmiş olacak" dedi. c

Kharmides de:

"Kimden öğrendimse öğrendim, bunun ne önemi var Sokrates?" dedi.

— "Hiçbir önemi yok, dedim. Çünkü kimin söylediğini araştıracak değiliz ki, sadece bu tanım doğru mu değil mi? ona bakacağız."

— "Çok güzel" dedi.

— "İyi ama, bundan bir anlam çıkarabilene aşk olsun, bilmece gibi bir şey" dedim.

d — "Neden?" dedi.

— "Çünkü bu tanımı yapan kimse, "bilgelik kendimize ait işleri görmektir". dediği zaman her halde söylediğinden büsbütün başka türlü düşünüyordu. Öğretmen okurken ya da yazarken, sence bir iş görmüş olur mu?"

— "Hiç şüphesiz."

— "Sence Öğretmen sadece kendi adını mı okur yazar, sizlere de sadece kendi adlarınızı mı okutur yazdırır? Kendi adlarınızı yazdığınız gibi düşmanlarınızın da adlarını yazmaz mısınız?"

— "Yazarız elbette."

— "Böyle yapmakla, kendinize ait olmıyan işlere mi karışmış olursunuz, bilgeliğiniz mi eksilir?"

— "Hiçbir zaman."

e — "Peki ama, okumak yazmak birer işse, bu gördüğünüz işler kendinize ait değil ki"

— "Elbette birer iştir."

— "Tedavi etmek, yapı yapmak örgü örmek herhangi bir sanatla uğraşmak, bir iş görmek sayılmaz mı?"

— "Elbette sayılır."

162 a — "Peki, dedim, bir devlette kanun başkalarının işine el sürmeden herkesin kendi elbisesini örmesini yıkamasını, ayakkabısını, yağ şişesini, kaşağısını, bunlar gibi her şeyini kendisinin yapmasını emretseydi, sence böyle bir devlet iyi idare edilebilir miydi?"

— "Hayır, sanmıyorum."

— "Ama bir devlet bilgelikle idare edilseydi, iyi idare edilmiş olmaz mıydı?"

— "Şüphesiz" dedi.

— "Demek ki, böyle hareket etmek, böyle "kendine ait işleri görmek", bilgelik değildir."

— "Öyle görünüyor."

— "Öyleyse, demin de söylediğim gibi, "bilgelik herkesin kendine ait işleri görmesidir" diyen ya ortaya bilmece gibi bir söz atmış, yahut da saçmalamıştır. Sakın bunu sana bir budala söylemiş olmasın?"

— "Yok canım; kim demiş, herkes onu çok usta diye anar."

— Öyleyse "Kendine ait işleri görmek" sözündeki güçlüğü sana bilerek söylemişse, ortaya bir bilmece atmış demektir.

— "Belki" dedi.

— "Sen bundan ne anlıyorsun, söyliyemez misin?"

— "Ben mi? Benim bir şey anladığım yok, ama bu sözü söyliyen de belki ne demek istediğinin farkında değildir."

Bunları söylerken, gülümsiyerek Kritias'a şöyle bir baktı. Deminden beri Kritias'ın kabına sığamadığı, Kharmides'le orada bulunanlara kendini göstermek için can attığı görülüyordu. Zaten o ana kadar kendini güç tutmuştu, ama artık dayanamadı. Anladım ki, Kharmides bu tanımı Kritias'tan öğrenmiş, buna hiç şüphem kalmadı. Bu tanımın tartışmasını üstüne alan Kharmides

d de yenilmiş gibi davranarak Kritias'ı kışkırtmaya tartışmayı ona yüklemeye çalışıyordu. Nitekim sonunda, Kritias kendini tutamadı eserini fena oynıyan aktöre çıkışan şair gibi ona öyle bir çatış çattı ki... Sonra gözünün içine bakarak şunları söyledi:

— Kharmides, **"kendine ait işleri görmek"** sözünden sen bir şey anlamıyorsan, bu sözü söyliyenin de mi bir şey anlamadığını sanıyorsun.

— "Azizim Kritias dedim, sen bu yaşınla bu bilginle elbette anlarsın. Ama bu gencin bunlardan bir şey anlamamasına da şaşmamalı. Bilgelik hakkında bu dediklerini kabul eder de onun yerine konuşmak istersen, bu sözlerin doğru olup olmadığını, seninle beraber araştırmak benim için elbette çok daha zevkli olur."

Kritias: "Evet, Kharmides'in dediklerini kabul ediyorum, onun yerine konuşacağım" dedi.

163 a — "Çok güzel, dedim. Söyle bakalım: sen de bütün zanatçıların bir şey yaptıklarını kabul eder misin? Bunu demin ona sormuştum."

— "Ederim."

— "Bunlar sadece kendi işlerini mi görürler, başkalarının da işlerini görmezler mi?"

— "Görürler."

— Peki, başkalarının işini gördüklerine göre bunlar bilge olabilirler mi?"

— "Neden olmasınlar?" dedi.

— "Bence olurlar elbette: ama bilgelik **herkesin kendine ait işleri görmesidir** dedikten sonra başkalarının işlerini görenler "neden bilge

olmasın, diye soran için; olurlar mı, olmazlar mı? orasını sen düşün artık."

— "Peki ama, ben kimlere bilge dedim, b
başkalarının işlerini görenlere mi, yoksa başkalarının işlerini yapanlara mı?"

— "Demek sen "iş görme"[1] ile "iş yapma"[2] arasında bir fark görüyorsun.

— "Elbette, bunun gibi "çalışma"[3] ile "iş yapma" arasında da fark vardır. Bunu "çalışma hiçbir zaman ayıp değildir" diyen Hesiodos'tan öğrendim. "çalışma" "iş görme" kelimelerini senin demin söylediğin şeyler için kullansaydı o zaman ayakkabıcılık, turşuculuk, orospuluk etmek kimse için ayıp değildir demiş olurdu. Bu olacak şey mi Sokrates? Bence Hesiodos "İş yapmayı"; "iş görme" ile "çalışma" dan ayırmıştır, iş yapmak güzel bir şey olmadığı zaman ayıp olabilir, c
halbuki çalışmak hiçbir zaman ayıp olamaz. O, çalışmaktan güzel yararlı iş yapmayı anlıyor, yalnız bu türlü "iş yapma" lara "çalışmak" "iş görmek" diyor. İşte kabul etmek lâzımdır ki, "herkesin kendine ait işleri görme" sözünden yalnız bu türlü işleri anlıyor, zararlı işleri de başkalarına

---

[1] Fabriquer πράττειν karşılığı olarak "iş yapma" yı aldık.

[2] Fabriquer ποιεῖν karşılığı olarak "iş yapma" yı aldık burada iş yapmak imal anlamınadır.

[3] Travail ἐργάσασθαι karşılığıdır. Kritias "iş görme" ile "çalışma" nın daima iyi; "iş yapmanın" yani imalin de bazan iyi bazan kötü olabileceğine işaret ediyor.

ait işler sayıyor. Onun için Hesiodos her aklı başında adam gibi kendine ait işleri gören kimseye bilge diyor."

d — "Azizim Kritias, dedim, daha sözlerinin başında ne demek istediğini anlar gibi oldum; öyle sanıyorum ki, sen, yalnız şahsımıza ve bize ait şeylere iyi diyorsun, "iş yapma" nın da yalnız iyi olanlarına "iş görme" adını veriyorsun. Prodikos' un kelimelerden böyle binbir anlam çıkarttığını bilirim. Ama ben bunlara aldırış etmem, kelimelere istediğin anlamı verebilirsin, yalnız bana hangi anlama aldığını söyle. Şimdi işi başından ele
• alalım, düşündüğünü daha açık anlat. "İyi iş görme" ye veya iyi "iş yapma" ya - kelimelerin bence önemi yok ne dersen de - bilgelik diyorsun değil mi?"

— "Evet"

— "Demek ki, kötü iş gören bilge değildir sadece iyi iş gören bilgedir."

— "Aziz dostum, sence de böyle değil mi?"

— "Bence neyse ne, onu bir tarafa bırakalım da, senin şimdi söylediklerine bakalım."

— "Peki öyleyse; ben, iyi iş görmiyene, kötü iş görene bilge değildir; iyi iş görene, kötü iş görmiyene de bilgedir diyorum; açıkçası bilgelik iyi iş görmekten başka bir şey değildir."

164 a "— Belki haklısın, ama bilgelerin bilgelik-lerinin farkında olmamalarını kabul etmene şaşıyorum doğrusu."

— "Benim böyle bir şey kabul ettiğim yok ki" dedi.

— "Demin bana zanaatçılar başkalarının işlerini görseler bile gene de bilge olabilirler dememiş miydin?"

— "Demiştim ama, bundan ne çıkarıyorsun?"

— "Hiç, haydi söyle bakalım; hastasını iyi eden bir hekim sence hem kendisi hem de hastası için yararlı bir iş görmüştür, değil mi?"

— "Evet."

— "Bunu yapan ödevini de yapmış sayılmaz mı?"

— "Sayılır."

— "Ödevini yapana da bilge denmez mi?"

— "Evet bilge denir."

— "Peki, hekim ilâcının ne zaman yararlı ne zaman da zararlı olduğunu bilmek zorunda mıdır? Bunun gibi, bir zanaatçı yaptığı işin yararlı olup olmadığını bilir mi?"

— "Belki de bilmez"

— "Demek ki, hekimin ilâcı etkili olsun olmasın bazan o, ne yaptığını bilmeden hareket edebilir. Böyle olsa bile ilâcı etkili olunca sen ona bilge diyeceksin, demek istediğin bu değil mi?"

— "Evet."

— "O halde, yanılmıyorsam hastasını iyileştirince işini bilgelikle görmüş olur, kendisi de bir bilge olur; ama gene de bilgeliğinin farkında değildir."

d — "Sokrates, böyle bir şey olamaz dedi. Söylediklerimden böyle bir sonuç çıkıyorsa geri almaya hazırım. Bana kendinin ne olduğunu bilmeden bilgelik mümkündür demek, yanılmışım demekten daha ağır gelir. Hattâ Delphoi'deki yazının sahibi ile birlik olarak bilgelik kendinin ne olduğunu bilmekten başka bir şey değildir diyebilirim. Bana öyle geliyor ki, bu yazı tanrı konuklarını karşılama selâmıdır, bizim her gün kullandığımız hoş geldin'in yerine geçer: Tanrı birbirimize bilgelik dilemenin hoşluk ve şenlik dilemeden daha uygun olacağını düşünmüş olmalı ki, "hoş geldin" sözü yerine "Bilge olasın" sözünü koymuş.

Böylece Tanrı kutlağa gelenleri, insanların selâmından daha üstün bir selâmla karşılar.

İşte yanılmıyorsam yazı sahibi böyle düşünmüştür; kutlağa gelenlere "bilge olasın" demek istiyor, ama bunu açıkça söylemiyor da bakıcılar gibi dolambaçlı bir ağız kullanıyor.

Gerçekten "kendinin ne olduğunu bil" yazısı ile benim "bilge olasın" sözüm aynı kapıya çıkar; ama yanılmak her zaman mümkündür, bana öyle geliyor ki, sonradan kutlağa "Ölçüsüzlük-
165 a ten kaçın" "Kefillik yıkımdır" yazılarını oyduranlar "kendinin ne olduğunu bil" sözünü tanrının bir selâmı değil de bir öğüdü sanmışlar, işte kendileri de buna benzer güzel öğütler vermek isteyince bu sözleri yazdırmışlar. Neden bunlar üzerinde uzunuzadıya konuştum biliyor musun Sokrates, demin söylediklerimin hepsinden vaz-

geçiyorum da ondan. Belki kısmen sen haklıydın b
belki de, ben, ama gene ortaya açık bir şey koyamadık. Yalnız bilgelik kendinin ne olduğunu bilmektir sözüne bir diyeceğin varsa hemen şimdi bunun üzerinde konuşmaya hazırım."

— "Azizim Kritias sen benimle, üzerinde konuştuğumuz sorunların cevabı sanki zihnimde hazırlanmış da, sorulunca hemen kesip atarmışım gibi konuşuyorsun. Oysa hiç de öyle değil. Önümüze çıkan sorunları seninle birlikte araştırıyorum; çünkü sonuç hakkında benim de önceden hiçbir fikrim yok. Önce bir araştırayım da ondan c
sonra senin gibi düşünüp düşünmediğimi söylerim; onun için araştırmamın bitmesini bekle."

— "Araştır bakalım" dedi.

— "Olur dedim. Bilgelik herhangi bir şeyi bilmekse muhakkak ki, bir bilimdir, sonra belirli bir şeyin de bilimidir değil mi?"

— "Evet, kendinin ne olduğunu bilmenin bilimidir."

— "Hekimlik de sağlığın bilimidir değil mi?

— "Evet."

— "Şimdi sen bana sağlığın bilimi olan hekimlik ne işe yarar, neyi kazandırır, diye sorsaydın çok büyük bir işe yarar, çünkü çok değerli bir şeyi, sağlığı kazandırır derdim. Doğru değil mi?" d

— "Doğru."

— "Gene bana yapı yapmak bilimi olan mimarlık ortaya ne koyar diye sorsaydın yapılar koyar derdim. Bütün diğer sanatlar için de böy-

ledir. Şimdi gelelim bilgeliğe, mademki kendinin ne olduğunu bilmenin bilimidir diyorsun, öyleyse Kritias, kendinin ne olduğunu bilmenin bilimi olan bilgeliğin ortaya koyacağı güzel şey ne olabilir? bileceksin elbette cevap ver bakalım."

— "Sokrates sorunu yanlış tutturuyorsun. Bilgelik öbür bilimlere benzemez ki, sonra öbür bilimler de birbirlerine benzemezler, halbuki sen sorunu bütün bilimler sanki birbirlerine benzermiş gibi ele alıyorsun; örneğin söyle bana bakalım
166 a hesapla geometri, mimarlığın ortaya koyduğu yapılara, dokumacılığın ortaya koyduğu kumaşlara ya da daha başka sanatların ortaya koydukları şeylere benzer, ne türlü bir şey ortaya koyabilir? Bu iki bilimin bunlara benzer bir şey ortaya koyduğunu gösterebilir misin? hayır gösteremiyeceksin."

— Dedim ki: "Haklısın, ama ben sana bu bilimlerden her birinin kendilerine has birer konuları olduğunu gösterebilirim, bu konular da daima bilimin kendisinden başka bir şeydir. Örneğin hesabın konusu, tek ve çiftin kendilerine has sayılık vasıfları bunlar arasındaki orantı değil midir?"

— "Evet" dedi.

— "Tek ve çift, hesap biliminin kendisinden ayrı şeyler değil midir?"

— "Şüphesiz."

— Bunun gibi statik ağır ve hafifin bilimi-
b dir; ağır ve hafif de, statik biliminin kendisinden ayrı şeyler değil midir?"

— "Evet."

— "Tıpkı bunun gibi bilgelik biliminin, kendinden ayrı olan konusu nedir?"

— "İşte sorunun ruhu Sokrates, sorun bilgeliği diğer bilimlerden ayıran başlıca farka dayandığı halde hâlâ da bilgelikle öbür bilimler arasında bir benzerlik aramakta inadediyorsun. Böyle bir benzerlik yoktur.

Bütün öbür bilimlerin kendilerinden ayrı birer konuları vardır. Halbuki bilgelik bunlardan büsbütün başkadır. Çünkü hem öbür bilimlerin bilimi hem de kendi kendinin bilimidir. Sen de böyle olduğunu pekâlâ biliyorsun, ama biraz önce inkâr ettiğin şeyi şimdi kendin yapıyorsun, yani konuyu bir tarafa bırakarak sözlerimi çürütmeye bakıyorsun."

— "Yanılıyorsun dedim. Sözlerini çürütmeye çalışırken kendi düşüncelerimi yoklamaktan başka bir şey mi yaptığımı sanıyorsun?. Bütün bunları hep bilmediğim bir şeyi biliyor sanmaktan korktuğum için yapıyorum.

İnan olsun ki, şimdi bile bütün bu soruşturmalar hep kendi iyiliğim, belki de biraz dostlarımızın iyiliği içindir. Gerçekten her şeyin böyle açıkça özünü bilmek herkes için iyi bir şey değil midir?"

— "Öyle Sokrates."

— "Azizim Kritias, üzülme dedim sorduklarıma cevap verirken sadece sence doğru mu, değil mi? ona bak; Kritias'ın sözleri mi yoksa Sokrates'in kiler mi çürütülüyor, diye düşünme.

Dikkatini sadece üzerinde konuşulan soruna bağla, sonucun nereye varacağına bak."

— "Söylediklerine aklım yatıyor, olur" dedi.

— "Peki, haydi söyle bakalım: bilgelik hakkında ne düşünüyorsun?" dedim.

— "Diyorum ki: bilimler içinde yalnız bilgelik, hem kendi kendinin bilimidir hem de diğer bilimlerin bilimidir."

— "Mademki bütün bilimlerin bilimidir, öyleyse bilgisizliğin de bilimidir."

— "Elbette."

167 a — "Öyleyse ancak ve ancak bilge olan kimse kendinin ne olduğunu, neleri bildiğini neleri bilmediğini anlar. Başkalarının da neleri bildiklerini veya biliyor sandıklarını anlıyan, böylece gerçekten bilenlerle, bildiklerini sanıp da bilmiyenleri ayırt eden gene odur. Kısası bilgelik kendinin ne olduğunu bilmektir, bu da kendinin neleri bildiğini neleri bilmediğini anlamak demek değil midir?"

— "Doğru" dedi.

— "Şimdi gene geriye dönelim, üçüncüsü[1]
b hayırlı olur artık dedim. Araştırmamızı gene başından ele alalım; önce insanın bir şeyi bilip bilmediğini anlaması mümkün müdür değil midir bir araştıralım sonra da mümkün ise, bunun bize ne gibi bir yararı dokunur onu inceleriz."

---

1 Aslında: "Üçüncüsü kurtarıcı tanrıya" dır. Ziyafetlerde üçüncü kadehin kurtarıcı Zeus şerefine içilmesi âdet imiş. Çeviren

— "Olur" dedi.

— "Kritias bir bak bakalım, belki sen daha iyi kavrarsın, bu işin içinden çıkamadım, neden biliyor musun?"

— "Neden?" dedi.

— "Söylediklerine bakılırsa, konusu bizzat kendisi ve diğer bilimler olan bir bilim var, üstelik bu bilim bilgisizliğin de bilimi öyle mi?"

— "Evet" dedi.

— "Azizim, şu iddia ettiğimiz şeyin acayipliğine bak; bunu başka konulara uyguladın mi, tutulacak tarafı olmadığını hemen görürsün sanırım."

— "Nasıl?"

— "Bak söyliyeyim, Öyle bir görüm tasarla ki, kendisi bir şey görmesin ama, kendi kendinin, başka görümlerin, üstelik görüm olmıyan şeylerin görümü olsun; öyle bir görüm ki, hiçbir renk görmesin ama, kendi kendini, öbür görümleri görsün, olacak şey mi bu?

— "Değil elbette."

— "Bunun gibi bir işitim düşün ki, kendisi hiçbir ses işitmez ama kendi kendini, başka işitmeleri, üstelik işitim olmıyanları işitir, aklın yatar mı buna?"

— "Yatar mı hiç?"

— "Kısası bütün duyumları gözden geçir: içlerinde kendi kendini, başka duyumları kavrıyan, ama kendisi doğrudan doğruya o duyumların kavradığından hiçbir şey kavramıyan bir duyum bulabilecek misin, bir araştır bakalım."

— "Zannetmem ki, bulayım."

— "İstekler arasında da, kendi için hiçbir zevk istemesin ama kendi kendinin, başkalarının isteklerini istesin, böyle bir istek var mıdır?"

— "Hayır."

— "Gene bunun gibi öyle bir istek var mıdır ki; kendi için hiçbir iyilik istemesin sadece kendi kendini, başka istekleri istesin?"

— "Yoktur."

— "Hiçbir sevgi var mıdır ki, kendisi hiçbir güzelliği sevmesin, ama kendi kendinin başkalarının sevgilerini sevsin.

— "Hayır."

— "Ya da kendisi hiçbir tehlikeden korkmasın, ama kendi kendinden, başkalarının korkularından korksun, böyle bir korku gördün mü hiç?"

— "Hayır görmedim" dedi.

168 a — "Yahut da öyle bir fikir var mıdır ki, kendi kendisinin başkalarının fikirleriyle uğraşsın ama başka fikirlerin uğraştığı o şeylerle kendisi uğraşmasın?"

— "Yoktur."

— "Ama bilime gelince yoktur demiyoruz. Öyle bir bilim tasarlıyoruz ki, kendi kendinin ve öbür bilimlerin bilimi oluyor ama, kendine has bir konusu bulunmuyor."

— "Evet, gerçekten böyle bir bilim tasar-
b lıyoruz."

— "Böyle bir bilim gerçekten varsa, tuhaf bir şey olmaz mı? Ama hemen yoktur diye kesip atmıyalım; belki vardır, bir araştıralım."

— "Hakkın var."

— "Haydi bakalım bu bilimin elbette bir konusu olacak, sonra da onda elbette bu konuyu kavramak hassası da bulunacak değil mi?

— "Elbette."

— "Gerçekten biz bir şeye büyük dediğimiz zaman, onda herhangi bir şeye göre, daha büyük olma hassasının bulunduğunu anlarız değil mi?"

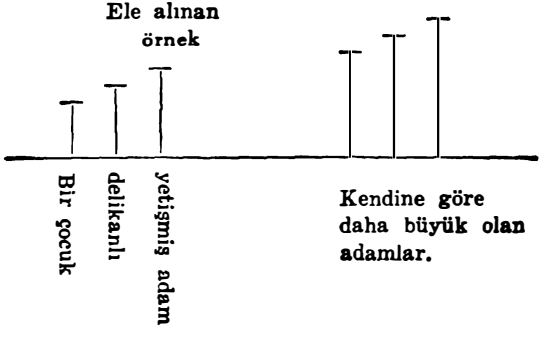
— "Evet."

— "Daha büyük olduğuna göre, daha küçük bir şeye göre daha büyüktür, değil mi?"

— "Elbette."

— "Öbür büyüklüklerden ve kendi kendinden daha büyük olan ama kendine göre daha büyük olan büyüklüklerden büyük olmıyan bir büyüklük bulsak, hiç şüphe yok ki, bu büyüklük kendi kendinden büyük olduğuna göre aynı zamanda kendi kendinden küçük de olur."[1]

[1] Örneğin:

— "Hiç şüphe yok Sokrates."

— "Bir şey diğer iki misillerin ve kendi kendinin iki misli olsa, kendisini ve öbür iki misilleri meydana getiren yarımların iki misli olmaz mı? Çünkü bir şey ancak yarısının iki misli olabilir, öyle değil mi?"

— "Doğru."

— "Öyleyse bir şey aynı zamanda hem kendinden büyük hem de küçük olacaktır; bunun gibi bir şeyin kendisinden hem ağır hem hafif, hem ihtiyar hem genç olması gerekecek. Kendisine ait olmak hassasını hai: olan bir şey kend
d disine ait olan o şeyin özüne de sahip olması gerekmez mi? Örneğin. İşidim, seslerin işitilmesinden başka bir şey midir?"

— "Hayır."

— "İşidimin kendini dinlemesi için bir ses lâzımdır, başka türlü kendi kendini dinliyebilir mi hiç?"

— "Dinliyemez elbette."

— "Azizim Kritias; ya görümün kendi kendini görmesi için renk lâzım değil midir? Görüm hiç renksiz bir şeyi görebilir mi?"

— "Göremez."

e "Gördün mü bak Kritias, gözden geçirdiğimiz bu örneklerden bir şeyin kendine has hassasını kendi üzerine çevirmesi bazı şeyler için olanaksız, bazı şeyler için de çok şüpheli görünüyor. Büyüklükler, sayılar ve buna benzer şeyler için de bu olanaksız, değil midir?"

— "Öyle."

— "Görme ve işitme için olduğu gibi, kendi kendini harekete getirecek bir hareketi, kendi kendini yakacak bir sıcaklığı, daha buna benzer birçok varsayımları belki kabul edenler olacaktır, ama kabul etmiyenler de çıkar. Dostum, bütün bu özel hallerde bütün varlıklar ayrısı gayrısı olmadan kendi hassalarını kendi üzerlerine çevirmeye güclü olmıyacaklar mıdır; yoksa bazıları olacak da bazıları olmıyacak mıdır, kendi üzerlerine çevirmeye güclü olacaklar varsa bilgelik olması gerektiğini ileri sürdüğümüz bilimi bunlar arasına koymak mı gerekecek; bu işin içinden 169 a
çıkmak için doğrusu çok büyük bir adam olmak gerek. Onun için ben bu işin içinden çıkacağımı sanmıyorum. Ne böyle bir bilimler biliminin varlığını kabul edebilirim, ne de böyle bir şey olsa bile bu anlamda alınan bir bilgeliğin bizim için yararlı olup olmadığını incelemedikçe, bu bili- b
min bilgelikle aynı şey olduğunu ileri sürebilirim. Çünkü bilgeliğin iyi, yararlı bir şey olması gerek, içime öyle doğuyor. Kallaiskhros oğlu mademki bilgelik sence hem bilimlerin bilimi hem de bilgisizliğin bilimidir, böyle bir bilimin mümkün olduğunu ispatlamak, sonra da bunun yararlı bir şey olduğunu göstermek sana düşer. Ancak o zaman bilgeliğin özü hakkında söylediklerinin doğruluğuna beni inandırabilirsin."

Bu sözlerimle çaresizlik içinde bocaladığımı anlıyan Kritias, tıpkı esniyen bir kimse karşısında esnemeye başlıyan bir adam gibi, benim çaresizliğim karşısında o da çaresiz kaldı. Ama kendisi

her zaman alkışlanmış bir adam olduğu için öne sürdüğüm sorunu çözemiyeceğini açıkça söylemiyordu, çünkü orada bulunanların önünde küçük düşmekten çekiniyordu. İçinde bulunduğu çaresizliği gizlemek için bir şeyler söyledi ama, anlıyana aşk olsun. Bunun üzerine tartışmayı yürütmek için dedim ki:

"Pekâlâ Kritias, istersen şimdilik bir bilimler biliminin bulunabileceğini kabul edelim. Gerçekten böyle bir bilim var mı yok mu bunu ileride gözden geçiririz. Şimdilik diyelim ki böyle bir bilim var, yalnız böyle bir bilim insanın nede bir şeyi bilip bilmediğini kolaylaştıracaktır? Gerçekten demin bilgelik için kendinin ne olduğunu bilmektir, dememiş miydik?"

— "Nede olacak Sokrates, bu iki şey birbirine bağlıdır, dedi. Çünkü bir kimse kendinin ne olduğunu bilen bir bilime sahip oldu mu, sahip olduğu o şeydeki hassa kendinde vardır. Örneğin hıza mı sahiptir, kendi de hızlıdır; güzelliğe mi sahiptir, kendi de güzeldir; bilime mi sahiptir, kendi de bilgindir. Bunun gibi bir kimse kendinin ne olduğunu bilen bir bilime sahipse elbette ki kendinin de ne olduğunu bilir."

— "Kendinin ne olduğunu bilmek bilimine sahip olan kimse elbette kendinin de ne olduğunu bilir, buna hiç şüphem yok, dedim. Ama bu bilime sahip olan bir kimse neyi bildiğini, neyi bilmediğini nasıl bilecektir diye kendi kendime soruyorum."

— "Bilir. Çünkü bu iki bilim birbirinin 170 a
aynıdır da, ondan Sokrates."

— "Belki, dedim, ama benim gene aklım yatmıyor; çünkü nasıl olur da kendinin ne olduğunu bilmek ile kendinin neyi bildiğini neyi bilmediğini bilmek aynı şey oluyor, bunu bir türlü anlıyamıyorum."

— "Ne demek istiyorsun?" dedi.

— "Söyliyeyim, dedim. Gerçekten bir bilimler bilimi varsa bu bilim, şu bilgidir, şu da bilgisizliktir demekten daha ileri gidebilir mi?"

— "Hayır, gidemez."

— "Peki, sağlığın bilgisiyle bilgisizliği; doğruluğun bilgisiyle bilgisizliğinin aynı mıdır?"

— "Asla."

— "Yanılmıyorsam bunlardan birincisi tıp, b
ikincisi de politikadır: halbuki bilimler bilimi dediğin şey sadece bir bilimdir, değil mi?"

— "Şüphesiz."

— "Bilge sadece genel olarak bilimi bildiğine göre sağlık ve doğruluk bilgilerine başvurmadan kendisinin ve başkalarının filân özel bilime sahip olup olmadığını kestirebilir mi acaba?

— "Elbette kestirebilir."

— "Peki ama bilge kendine has bilgisiyle a
bunu nasıl kestirecek? Gerçekten sağlık bilgisini bilgelikten değil de tıptan, ahengi, bilgigelikten değil de musikiden, yapı yapmayı bilgelikten değil de mimarlıktan öğrenmiyecek mi? Her şey için de böyle değil midir?"

— "Öyledir."

— "Peki, bilgelik sadece bilimlerin bilimi ise insan bilgelikle sağlığa, yapıya ait işleri öğrenebilir mi hiç?"

— "Öğrenemez elbette."

— "O halde, bu özel bilimleri bilmiyen, sadece bildiğini bilir ama ne bildiğini bilmez."

— "Öyle olacağa benzer."

d — "Demek ki bilgelik ya da bilge olmak neyi bildiğini neyi bilmediğini bilmek demek değildir, belki sadece bilip bilmediğini bilmektir."

— "Belki."

— "Biri bir şey bildiğini ileri sürerse, bilge, bu adamın bildiğini ileri sürdüğü şeyi, bilip bilmediğini kestiremiyecektir. Belki bu adamın bir bilgisi olduğunu anlıyacak, ama bu bilginin ne olduğunu bilgelik ona öğretmiyecektir."

— "Öyle."

e — "Öyleyse bilge, kendine hekim süsü verip de hekim olmıyan bir kimse ile gerçekten hekim olan kimseyi birbirinden ayıramıyacağı gibi, herhangi özel bir bilgi sahibi ile o bilgiye sahip olmıyanı da birbirinden ayırdedemiyecektir. Diyelim ki bir bilge veya herhangi bir kimse gerçek hekimle şarlatanı birbirinden ayırmak istesin, acaba nasıl davranır? Bir kere bilge onunla tıp bilimi üzerinde konuşamıyacaktır. Hekim için de sağlıkla hastalıktan başka bir şey bilmez dememiş miydik?"

— "Evet, öyle demiştik."

— "Peki, hekim bilim denen şeyden bir şey anlamaz, çünkü bu sadece bilgeliğin işidir demiş miydik?"

— "Evet."

— "O halde, tıp bilimi de bir bilim olduğuna göre hekimin onu da bilmemesi gerekir."

— "Doğru."

— "Bilge elbette hekimin bir bilime sahip 171 a
olduğunu anlıyacaktır; ama bunun ne çeşit bir bilim olduğunu anlaması için neyin bilimi olduğunu araştırması gerekmez mi? Zaten bir bilim tanımlanırken onun sadece bir bilim olduğunu söylemek yetmez, onun özel bir konusu da olduğunu söylemek gerekmez mi?

— "Muhakkak."

— "Tıbbı, diğer bilimlerden ayırmak için tıp sağlığın ve hastalığın bilimidir diye tanımlamamış mıydık?"

— "Evet."

— "O halde tıbbın değerini incelemek gerekti mi, incelemeyi tıbbın dışında kalan konular üzerinde değil de tıbbın kendine has konusu üzerinde yapmak gerekir; değil mi?"

— "Şüphesiz." b

— "Öyleyse incelememizin doğru olmasını istiyorsak hekimle, - hekim olduğuna göre -, sağlık ve hastalık üzerinde konuşmamız lâzım.

— "Öyle."

— "Sözlerinin gerçek ve hareketlerinin yerinde olduğunu anlamak için bu konu üzerinde söylediklerini ve yaptıklarını incelemek gerektir."

— "Şüphesiz."

— "Peki ama, tıp bilinmedikçe bunlar kavranabilir mi hiç?"

— "Hayır."

c — "Bunu, hekimden başka bir kimse kavrıyamadığı gibi bilgenin kendisi de ayrıca hekim değilse kavrıyabilir mi dersin?"

— "Doğru, kavrıyamaz."

— "O halde bilgelik, sadece bilimlerin bilimi ve bilgisizliğin bilimi ise bilge, mesleğini bilen hekimle biliyormuş gibi görünen veya bildiğini sanan hekimi birbirinden ayırmıyacaktır. Gene bunun gibi bilge, ayrıca meslekten değilse herhangi bir insanın o meslekte bilgisi olup olmadığını kestiremiyecektir."

— "Şüphesiz" dedi.

d — "Peki Kritias dedim, bilgelik böyle bir şeyse, bundan nasıl bir fayda bekliyebiliriz? Başlangıçta varsaydığımız gibi bilge neyi bildiğini, neyi bilmediğini, filân şeyi bildiğini, filân şeyi bilmediğini, bilseydi; başkaları üzerinde de bu ayırmayı yapabilseydi, o zaman bilge olmakla çok büyük faydalar sağlardık. O zaman ne bizim gibi bilgeler ne de idaremizde olacaklar hataya düşebilirlerdi. Yapamıyacağımızı bildiğimiz işlere girişmekten sakınır anlıyanlara bırakır-

e dık. Bize tâbi olanlara da ancak iyi yapabilecekleri işleri yani bilimini bildikleri işleri yapmalarına izin verirdik. Böylece bilgeliğin gücü altında bütün evlerin işleri yolunda gider, bütün devletler iyi yönetilir, kısası bilgeliğin egemen olduğu

her yerde işler yolunda giderdi. Çünkü yanlış işler ortadan kalkınca insanlar doğru yolu tutarlar, böyle olunca da bütün işler ister istemez 172 e
yolunda gider, onları saadete kavuşturur. İşte Kritias bir insan için bilgelikten yani neyi bildiğini neyi bilmediğini bilmesinden daha büyük nimet olamaz derken bunları söylemek istiyorduk, değil mi?"

— "Evet, bunları söylemek istiyorduk," dedi.

— "Peki ama, görüyorsun ki şimdiye kadar böyle bir bilim bulamadık."

— "Bulamadık" dedi.

— "Ama bilimin ve bilgisizliğin bilgisi diye b
tasarladığımız böyle bir bilgeliğin hiçbir faydası yoktur da denemez; belki böyle bir bilgi edinmiş kimse öğreneceği şeyi daha kolay kavrar, her şeyi bilimin ışığı altında inceliyeceği için de her şey ona daha açık görünür. Belki zanaata ait işlerde başkalarının bilgisini herkesten daha iyi kestirir; halbuki bilgeliğe sahip olmıyanların yargıları pek o kadar sağlam ve temelli olmaz. İşte dostum böyle bir bilgelikten edineceğimiz e
istifadeler bu saydıklarımdan başka bir şey olabilir miydi? Demek ki biz bilgeliği gözümüzde büyütüyormuşuz, olduğundan çok daha değerli görüyor muşuz, öyle değil mi?"

— "Belki" dedi.

— "Belki, ama belki de zahmetimize yazık oldu. Çünkü, bilgelik, gerçekten böyle bir şeyse bundan çok tuhaf sonuçlar çıkar doğrusu. İster-

sen bir araştıralım. Diyelim ki bir bilimler bilimi vardır; bu bilimde önce kabul edip de sonra çürüt-
d tüğümüz yetkinin - neyi bildiğini, neyi bilmediğini bilmek yetkisinin - de bulunduğunu kabul edelim; sonra da böyle bir bilimin bize ne gibi bir yararı dokunabilir, bir inceliyelim bakalım. Biraz önce böyle bir bilgeliğin bir evi, bir siteyi yönetmesi çok hayırlı olurdu demiştik. Ama şimdi, Kritias böyle demekte haksız olduğumuzu anlıyorum."

— "Neden?" dedi.

— "Çünkü herkes bildiklerini yapsaydı bilmediklerini de bilenlere bıraksaydı, bu insanlık için çok hayırlı olurdu fikrini hemen kabul edivermiştik" dedim.

— "Peki fena mı ettik!" dedi.

— "Korkarım ki öyle."

e — "Sokrates, amma da tuhaf konuşuyorsun." dedi.

— "Ben de farkındayım, dedim. Zaten biraz önce bütün bunları fark ettiğim içindir ki, bundan çok tuhaf sonuçların çıkacağını sezmiş, yanlış yolda yürümüş olmaktan korktuğumu söylemiştim. Çünkü, gerçekten bilgelik, dediğimiz gibi bir şeyse, bize ne türlü bir yararı dokunabilir bir türlü anlıyamıyorum."

173 a — "Ne demek istiyorsun, anlıyalım?" dedi.

— "Galiba saçmalıyorum, ama ne olursa olsun insanın bir fikre aklı takıldı mı kendinden biraz şüphe etti mi, o fikri incelemeden bırakmamalı."

— "Hakkın var" dedi.

— "Bak, rüyamı dinle; ister boynuz kapısından, ister fildişi kapısından gelsin [1]. Gerçekten tanımladığımız gibi bir bilgelik üzerimizde mutlak bir egemenlik kursa sonuçları ne olur bilir misin? b
Bütün hareketlerimiz bilime uygun düşerdi, kendine önder süsü veren hiçbir kimse bizi aldatamazdı, hiçbir hekim, hiçbir general, hiçbir bilgin ya da başkaları yanlış bir bilgiyi bize kabul ettiremezdi. Böyle olunca da şimdiki halimizden daha iyi olmaz mıydık? Denizin savaşın tehlikelerinden kurtulur, işlerimizi de gerçekten sanatının eri olanlara gördüreceğimize göre daima ustaca yapılmış aletler, elbiseler, ayakkabılar v. b. gibi eşyalar edinmiş olmaz mıydık? a
Geleceği bildiren bir bilim diye kabul edilen bakıcılığı da, bilgelik idare etseydi şarlatanları, geleceği bilmekte yetkili gerçek bakıcılardan ayırmak kolaylaşmaz mıydı? Bu koşullar içinde, insanların; bilimin gösterdiği yolda yürümelerine, d
yaşamalarına aklım yatardı; çünkü her zaman uyanık olan bilgelik, bilgisizliğe kapılmamıza, bilgisizliğin işlerimize girmesine yer vermezdi. Ama bilimin gösterdiği yolda yürümek iyi ve mutlu bir hayat sürmektir, fikri bence henüz pek açık değil Kritias."

— "Mutluluğa erişmek bilimle olmazsa ne ile olur, başka bir şey bulabilir misin?" dedi.

— "Peki öyleyse, söyle bakalım, bu bilimin konusu nedir? Saraçlık mı?"

[1] Boynuz kapısı gerçeği haber veren rüyaların kapısıdır, fildişi kapısı ise aldatıcı rüyaların geçtiği kapıdır.

— "Hayır."

— "Tunç işçiliği mi?"

— "O da değil."

— "Yün, tahta işçilikleri ya da bunlara benzer başka bir şey mi demek istiyorsun?

— "Hayır."

— "Öyleyse mutluluk, bilimin gösterdiği yolda yürümektir düşturundan uzaklaşıyoruz. 174 a Çünkü bilimin gösterdiği yolda yürüyen bu zanaatçıların mutlu olduklarını kabul etmek istemiyorsun demektir. Anladığıma göre mutluluğu ancak belirli bilimlerin gösterdiği yolda yürüyenlere bırakmak istiyorsun. Bunlar belki de, demin sana söylediğim gibi, gelecekte olup bitecekleri bildiren bakıcılardır. Bakıcılığı mı, yoksa başka bir bilimi mi söylemek istiyorsun?"

— "Hem onu hem de başka bir şeyi daha."

— "Hangisini? dedim. Geleceği bildikten başka geçmişi de hali de bilen, elinden hiçbir şey kurtulmıyan bir kimseyi söylemek istiyorsun, değil mi? Haydi böyle bir adam bulunsun diyelim. Yeryüzünde artık bundan daha bilgin bir kimse olabilir mi?"

— "Hayır, olamaz."

— "Şimdi bir şeyi daha anlamak istiyorum. Bütün bilimler arasında insanı mutlu kılan hangi bilimdir? Yoksa bütün bilimlerin bunda, aynı derecede mi payları vardır?

b — "Hayır bütün bilimlerin aynı derecede payları yoktur."

— "Öyleyse en çok payı olan hangisidir? Bu bilim hale, geçmişe, geleceğe ait şeyler içinde neleri bilir? Sakın, zar bilimi olmasın?"

— "Zar bilimi de nereden çıktı?"

— "Hesap olmasın?"

— "Ne münasebet."

— "Sağlık bilimi mi?"

— "Bir dereceye kadar."

— "Peki ama, deminden beri araştırdığım bu bilim, insanı bahtiyar kılmakta hepsinden fazla payı olan bu bilim hangisidir?"

— "İyi ve kötünün bilimidir" dedi.

— "Hah şöyle, dedim. Beni böyle oyalıyacağına mutluluğun ne olduğunu hemencecik söyleseydin ya; demek ki, insanı bahtiyar kılan şey ne bilimin gösterdiği yolda yürümekmiş ne de bütün bilimlere birden uymakmış, sadece bir tanesine, konusu iyi ve kötü olan bir bilime uymakmış. Peki; Kritias, bu bilimi öbür bilimlerden ayırırsan hekim sağlığımızı kazandırmakta, bunun gibi kunduracı ayakkabı yapmakta, dokumacı elbise yapmakta, gemici deniz kazalarının, general de savaşta ölümün önüne geçmekte daha mı az başarı gösterecektir?"

— "Hiçbir zaman."

— "Peki ama Kritias, bu iyi ve kötünün bilimi bulunmasaydı bütün bu işler bizim için gerçekten iyi ve yararlı olabilir miydi hiç?"

— "Doğru, olmazdı."

— "Bize, yararlı olmak ödevini üzerine alan bilim, bilimlerin ve bilgisizliğin bilimi dediğimiz

bilgelik değil de, iyi ve kötünün bilimi ise, bize yararlı olan bilim bu ikincisi ise, o zaman bilgeliğin yararlıkla hiçbir ilgisi olmaması gerekir."

e — "Bilgelik bize niçin yararlı olmazmış dedi. Bilgelik bilimlerin bilimi ise, bütün bilimlere egemen olduğuna göre elbette ki, iyilik bilimine de egemen olacaktır, bundan ötürü de bizim için yararlıdır."

— "Bize sağlık veren bilim bilgelik midir, tıp mıdır? Türlü sanatların işlerini gören bilgelik midir, yoksa çeşitli bilimler midir? Deminden beri bilgelik için bilimlerin ve bilgisizliğin bilimidir, bundan başka da bir işi yoktur dememiş miydik? Ne dersin?"

— "Evet, demiştik."

— "Öyleyse bilgelik bize sağlık veremez."

— "Öyle, veremez."

175 a — "Çünkü sağlıkla başka bir bilim uğraşır değil mi?"

— "Evet."

— "Yararlı da olamaz, çünkü yararlılığı biz biraz önce başka bir bilime bağladık, doğru değil mi?"

— "Doğru."

— "Peki bilgeliğin bize hiçbir yararı dokunmuyorsa ondan nasıl bir yararlık bekliyebiliriz?"

— "Hiçbir yararlık bekliyemeyiz, Sokrates."

— "Gördün mü bak Kritias, korktuğum kadar varmış; bilgelik üzerindeki araştırmamı hiçbir sonuca bağlıyamadığım zaman kendi kendimi suç-

b lu saymakta ne kadar haklı imişim. Bende bir

araştırmayı iyi yürütmek gücü olsaydı, herkesce çok güzel tanınan bir şeyin yararsız olduğu sonucuna varmazdık. İşte şimdi çaresizlik içindeyiz. Dilin kurucusu, bu bilgelik sözünü hangi gerçeğin karşılığı olarak almıştır, bunu kestirecek halde değiliz. Üstelik akla aykırı düşen birçok şeyleri hoş gördük. Akla aykırı düştüğü hattâ olmıyacak bir şey olduğu halde gene de bilgeliğe, bilimlerin bilimidir dedik. Üstelik gene aklımız yatmadığı halde sırf bilgenin, bildiği şeyleri bildiğinin ve bilmediği şeyleri bilmediğinin de farkında olduğunu söylemiş olmak için bu bilime, öbür bilimlerin işlerini bilmek gibi bir güç bağışladık. Hoşgörmede o kadar cömert davrandık ki, bilinmiyen bir şey hakkında herhangi bir bilginin mümkün olamıyacağını aklımızdan bile geçirmedik; çünkü böyle bir hoşgörme ile insanın, bilmediğini bilir gibi bir sonuç çıkar ki, bu bence saçmaların en büyüğüdür. Ama görüyorsun ki, hatır için bu kadar uysallık gösterdik, gene de tartışmamız bizi bir gerçeğe götüremedi; tersine gerçeği öylesine alaya aldı ki... Bunca hoşgörme ve fedakârlıklarla tanımlanan bilgeliğin hiçbir işe yaramadığını tartışmamız âdeta bizi tahkir edercesine başımıza çaldı. Kendim için o kadar aldırmıyorum, ama senin için, Kharmides, çok üzülüyorum, o kadar güzel, o kadar bilge olasın da, bu bilgeliğinden yararlanamıyasın; bu, elinde olsun da hayatta hiçbir işe yaramasın! Hele Trakyalıdan öğrendiğim ve ezberlemek için o kadar kafa yorduğum efsunun hayatta hiçbir işe yaramamasına öyle yanıyorum ki. Ama nasıl olur

canım, kusur bende olacak, sorunu iyi araştıramadım; muhakkak ki, bilgelik çok iyi bir şey, bunu
176 a edinmişsen mutlu bir adamsındır. Kendini bir yokla bakalım belki edinmişsindir, o zaman efsuna lüzum kalmaz. Gerçekten edinmişsen o zaman bana, boş yere kafa patlatan ve abuk sabuk konuşan bir adam göziyle bakmalısın, kendini de ne derece bilge isen o derece mutlu saymalısın."

Bunun üzerine Kharmides dedi ki: "Doğrusu Sokrates, bilge olup olmadığımı ben de bilmiyorum. Sen bile, bunun ne olduğunu anlamaya gücünün yetmediğini söyledikten sonra, ben nasıl anlarmı-
b şım? Ama sen ne dersen de Sokrates, benim efsuna ihtiyacım olduğu muhakkak, sen yeter bulunciya kadar da ben bunu her gün senin ağzından dinlemeye hazırım."

Kritias: "Aman çok güzel, hiç durma Kharmides dedi; kendini Sokrates'in efsunlarına bağlar da ondan bir adım bile ayrılmazsan, işte o zaman artık senin bilgeliğinden şüphe etmem."

— "Onun peşini hiç bırakmıyacağıma güvenebilirsin. Vasim olduğuna göre de emirlerini yerine getirmemek bana yakışırmı hiç?"

c Kritias: "Evet emrediyorum" dedi.

— "Hay hay; hemen bugün başlıyorum"

— "Ey, dedim, siz neler tasarlıyorsunuz böyle?"

Kharmides: "Hiç, her şey tasarlandı" dedi.

— "Peki düşünmeye vakit bırakmıyacak mısın, zorbalığa mı kalkacaksın?"

— "Evet, dedi; Kritias emrediyor. Artık ötesini sen düşün."

— "Anlıyorum düşünüp taşınmanın hiçbir yararı olmıyacak. Sen bir şeyi kafana koyup da zorbalığa kalktın mı, dünyada sana kim dayanabilir?"

— "Öyleyse sen de aksilik çıkarma." dedi.

— "Zaten öyle bir şeye niyetim yok." dedim.

SON